

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE TARIMDA AYDININ ROLÜ VE AKTİF KATILIM

GÜRCAN KOÇAN
Bilkent Üniversitesi

İyi günler. Soyadım Kaçan değil, Koçan. Onu bir düzelterek başlayayım, çünkü aslında olaylardan kaçma niyetinde olan biri değilim, tam aksine üzerine üzerine gitmek istiyorum. Çözebilmek için herhalde bazı şeyleri yüzyüze gelmek zorundayız. Sabahtan beri toplantıları izliyorum, toplantılarda küreselleşme kavramı var. Küreselleşme kavramı çerçevesinde belirli bir değişiklik anlatılmaya çalışıldı.

Burada ben biraz siyaset bilimci, bir tarafımla da köylü kimliğimi kullanarak, olaylara biraz daha farklı bakmaya çalışacağım. İlk önce konferansın ana teması küreselleşme olduğuna göre, bu kavramdan başlayalım. Bir kere kavramın kendisi küreselleşme. Şöyle diyeyim: Bu kavram 1980'lerin sonunda Batıda Robenson denilen kendisi din sosyolojisi uzmanı olan bir kişi tarafından geliştirildi ya da onun üzerine yazmaların sonucunda ortaya çıktı. Bu tartışmalar o dönemde 1980'nin sonunda teori "Culture and Society" denilen bir dergide ortaya çıktı. Bu kavramın kullanım amacı kültürel anlamdaki değişikliklerin altını çizmekti. Fakat bu kavram öyle bir hale geldi ki, ben ona bir anlamda doymuş eriyik gibi diyorum. Yani herkes farklı nedenlerle bu kavramı kullanıyor. Bu kavram o anlamda da artık bir şey söyleyemiyor. Eğer küreselleşmeyi kullanmak gerekiyorsa, bir anlamda yaşadığımız çevrede siyasal anlamda, ekonomik anlamda, sosyal anlamda belirli değişiklikleri gözlüyoruz. Bu gözlemler çerçevesinde benim demek istediğim, küreselleşmeyle güç kavramı arasında birebir ilişki var. Güç kavramı ya da iktidar kavramı. Yani 1980'lerde iktidarın odakları farklıydı, 1990'larda farklı. Yani güç belirli şekillerde, belirli gruplardan ya da belirli odaklardan kayarak, başka grupların eline geçiyor. Ekonomik anlamda bu uluslararası sermayeyi daha güçlü hale getiriyor ya da bölgesel siyasi anlamda, siyasi partiler, medya daha etkin hale gelebiliyor. Kültürel anlamda kadının konumu değişebiliyor. Buna bağlı olarak ırka bağlı tartışmalar gündeme gelebiliyor.

Güç ve iktidar dediğimizde ana sorun, küreselleşme çerçevesinde düşünmemiz gereken bu güç ve iktidarın paylaşımı. Yani bu gücü, iktidara nasıl adil olarak paylaşabiliriz. Bu anlamda da zaten küreselleşmeye yaklaşmaya başladığımızda, bir kesim diyebilir ki, bu küreselleşme olgusu adı altında olan değişiklikler olumlu bir gelişmedir. Bunun anlamı demek ki, belirli güç kaymalarında bu güç, o gruba yakın olan insanların çıkarlarıyla birebir ilişki halinde. Bir kesim de diyor ki, bu güç kaymasında biz kaybeden durumundayız, bu küreselleşme denilen olgu çerçevesinde tanımlanan güç ilişkilerinde biz kaybediyoruz. O zaman bu küreselleşme, negatif ya da olumsuz bir süreçtir. Yani güç dediğimiz şey aslında ya da iktidar, iki yönlü bir kavram. Yani bir iktidar, bir güç, insana belirli bir şeyi elde etme yeteneğini veriyor. Bu yeteneği siz baskı aracı olarak da kullanabilirsiniz, özgürleştirme araç olarak da kullanabilirsiniz. O anlamda bu küreselleşme adı altında varolan değişimler de hiçbir zaman tek taraflı baskı aracı olarak da gelmiyor. Bir tarafta da özgürleştirme hareketleri var. İşte bunu Göteborg'da, İtalya'da gördük. Yani o hareketin içinde de, o değişimin içinde de insanlar farklı örgütlenme biçimlerini gündeme getiriyor. Yani Avrupa'da ya da Amerika'da ya da ülkemizde de insanlar artık eskisi gibi yani varolan eskiyi koruyalım, aman değişime karşı çıkalım değil,

alternatif örgütlenme biçimlerini gündeme getiriyorlar. Bu alternatif örgütlenme biçimlerinde internetin, teknolojinin, kitle iletişim araçlarının etkisi çok büyük.

Cevdet Bey kooperatifçilikten bahsetti, Ahmet arkadaşımız sabahleyin hegemonyadan bahsetti ve bir yanıt üretti, yani yapmamız gereken şey demokrasidir dedi. Cevdet Bey de kooperatifçilikle dolaylı yünden katılımın altını çizdi. Bir de Türkiye’de biz, tarımda da dünkü konuşmalarda ana altı çizilen hep makro ekonomik politikalar ya da işte şeker pancarında en üst verimi alırsak ya da köylüye iyi bir gelir aktarırsak sorunları çözeriz. Bana göre, yani eğer köylüyü ya da tarım kesimini ele alacaksak, tamam bir aşamasında bunun ekonomik tarafı var, yani kalkıp ürünü nasıl en iyi verimli şekilde üretebiliriz, köylüye en iyi geliri nasıl aktarabiliriz, onu düşünebiliriz. Fakat bir tarafında politik yapısı var, bir tarafından sosyal yapısı var. Politik yapısını dediğimizde, yani bu nüfusun yüzde 48’i tarımda ya da tarımla dolaylı yönde ilişkili halde yaşıyor. Bu yüzde 48, bu demokrasi, Türk demokrasisi içinde adil olarak haklarını arayabiliyor mu ya da adil olarak temsil edilebiliyor mu? Ya da sosyal açıdan bakalım. Mesela dün pancar üreticisinin yövmiyesinden bahsedildi. Ben tarımı da biliyorum, kadın yövmiyesi beş milyondur, erkek yövmiyesi 10 milyondur. Tarımdaki sosyal sorunlardan bir tanesi kadının konumu. Kadın çiftçi diye bir kavram var mı? Öyle bir kavram bilmiyoruz. Yani tarım dersek, erkek olan bir şey. Yani erkek haricinde tartışılmayan bir olgu. Yani o anlamda da zaten şurada da konferansta da ağırlık tamamen erkek toplumu. Ama yani tarımı tartışırken, bu sosyal yapısını da tartışmak zorundayız, siyasi yapısını da tartışmak zorundayız. Ben bu sosyal yapısından çok, siyasi yapısına gireceğim.

Demokrasiden bahsediyoruz ya da demokrasi bir anlamda yine sihirli bir sözcük. Yani işte demokratik değil ya da herkesin demokrasiden anladığı farklı şeyler. Demokraside varolan ya da demokrasinin kaynağına gidersek, demokrasinin çıktığı yer antik Yunan. Antik Yunan’daki devletin örgütlenme biçimi. Demokrasinin tipik özelliklerinden bir tanesi ya da şunu diyebiliriz: Yönetenle, yönetilenin aynı olması. Yani devletin gücünü uyguladığı kesimle, gücü uygulayanın farklılaşmaması gerekiyor. Eğer gücü uygulayanla, gücün uygulandığı kesim arasında farklılık varsa, burada demokrasi yok. Bu ikisinin, nesne ile öznenin birleştirilmesi de katılım yoluyla gerçekleşiyor. Yani insanlar bir sürece gönüllü olarak katıldıklarında, belirli kararları aldıkları zaman, o kararların kendi üzerinde kendileri tarafından uygulanması esasına dayanıyor.

Katılımı ele aldığımızda, katılımın iki aşaması var ya da iki düzeyde görebiliriz. Yani Ziraat Mühendisleri Odasının örgütlenme biçiminde, katılımın altını çizebiliriz. Türkiye’de ulus düzeyinde katılımın altını çizebiliriz. Yani ben cemaat diyorum ya da topluluk düzeyinde katılım önemlidir, bir de ulus düzeyinde katılım önemlidir. Fakat bizim toplumumuza baktığımızda, toplumumuzda örgütlenmelerimiz, ilişkilerimiz alabildiğine hiyerarşik. Yani katılımı alabildiğine engellemiştir. Sürekli olarak tek karizmatik lider tipi var. Bu lider tipine bağlı olarak, tek taraflı bir iletişim var. Katılımdan bahsederken, iki şeyden bahsedeceğim yine. Ben kendi adıma düşündüğümde, katılımı nasıl arttırabiliriz toplumda. Yani bu toplumu demokratik hale getirebilmenin yolu, yöntemi nedir?

1960-70’li yıllarda baktığımızda, aydın diye bir kesim çıkıyor ve bu aydın da Türkiye’de kendi adına karşı tarafa doğruyu bildiğini düşünüyor. Yani ben senin için neyin iyi yapılması gerektiğini biliyorum. Yani bir anlamıyla tanrılık görevine

soyunuyor. Yani tek taraflı bir komünikasyon var. Köylüye sürekli gidilmiş, bunu yaparsan mutlu olacaksın. Fakat hiçbir zaman birebir iletişim, diyaloga geçilmemiş. Yine buna benzer uygulamalar, işte Latin Amerika ülkelerinde ortaya çıkmış. Latin Amerika ülkelerinde de eğitimci var. Bir de Türkiye’de de bu eğitimcilerle bağlantısı olan iki isim söyleyeceğim, bir Amerikalı bir eğitimci, John D. Atatürk döneminde Türkiye’ye getirilmiş ve eğitim sisteminin yeniden düzenlenmesi konusunda fikirleri alınmış. 70’li yıllara geldiğimizde de Latin Amerika’da Paul denilen bir eğitimci var. Onun da ana sorunu, Latin Amerika’da tarımın örgütlenmesinde ya da tarımda katılımı arttırmak için neler yapabiliriz. İkisinin de ortaya koyduğu, altını çizdiği kavramlardan bir tanesi, diyalog kavramı. Diyalog kavramını nasıl harekete geçirebiliriz, bu eğitim çerçevesinde insanları nasıl içeri getirebiliriz. Diyalog kavramının karşı tarafındaki örgütlenme biçimi de, monolojik örgütlenme biçimi diyorum ben buna. Siz biyolojik olan örgütlenme biçimine organik diyebilirsiniz, monolojik olan örgütlenme biçimine de mekanik örgütlenme biçimi diyebilirsiniz.

Biyolojik örgütlenme biçiminde insanlar kendi içlerinde güç paylaşımı ve güç için örgütlenirler. Yani biz şöyle düşünebiliriz: Bu köylülerin sorunu. Bu köylüler kendi içlerinde kendi örgütlerini geliştirmek zorundalar. Karşı taraf da şöyle diyor: Toplumsal düzeyde köylü katılımın ortaya çıkması için bu insanların yardıma ihtiyacı var. Bu yardımı biz onlara getirebiliriz. Bu yardımı onlara getirebilmenin yolu da, yeniden güçlendirme ya da bağış. Yani bu anlamda ajanslar kuruluyor. Burada Türkiye’de olmayan bir olgunun altını çizmek istiyorum. Batıda cemaat işçisi denilen bir kavram var ya da gelişme işçisi denilen bir kavram var. Ya da bu görevde çalışan insanlar var. Yani bu insanların görevi, belirli grup insanların örgütlenmesine yardımcı olmak. O insanlara neyin iyi olduğu ya da neyin güzel olduğunu söylemek değil, onların biraraya gelerek dayanışma ruhu içinde kendi haklarını aramalarına yardımcı olmak.

Bu anlamda ilk biyolojik yaklaşıma baktığımızda, ilk tanımlanan şey, insanların kendi güçleri vardır. Bunlar, kendi kendilerine, kendi güçlerini harekete geçirebilirler. İkinci yaklaşım, bu insanlar kendi güçlerini, kendi kendilerine harekete geçiremezler. Yani bir ateşleyiciye, bir yardıma ihtiyaçları var. İşte bu noktada o cemaat işçisi ya da topluluk işçisi göreve geliyor. Bunun görevi, gönüllü olarak ya da bizde bir dönem Cevdet Bey bahsetti, bunu öğretmenler köylerde yapabiliyordu, yani işte kahve toplantılarında tartışmalar yoluyla insanları ikna etmeye çalışıyorlardı.

Monolojik yöntemde eğer cemaat işçisi varsa ya da aydınınız varsa, sorun ortaya konuluyor. Yani işte a sorunuz var, bunu nasıl harekete geçirebiliriz. Eğer köylü kendi içinde örgütlenmişse, sorun dışarıdan köylüye empoze edilmiyor. Köylünün kendi kendine eleştirisel olarak bu sorunu yakalaması gerekiyor. Monolojik yaklaşımda bu anlamda köylü katılımını getirmeye çalışırsınız. Biyolojik yaklaşım da, katılımın görevi kendi içinde sonu olan bir olgudur. Yani şöyle diyeyim: Katılım olayıyla insanların kimlikleri değişir. İnsanlar bir süre için bir kooperatif hareketinin içine girdikleri zaman, dünyaya bakışları ister istemez farklı hale gelir. Yani o anlamda insanlara dışarıdan belirli amaçlar empoze edilemez. Bu katılım hareketi içinde bu amaçlar kendi kendilerine doğabilir. Biyolojik modelde bu anlamda kişilerin birbirlerini anlayabilmesi önemlidir. Monolojik modelde ise tasarlanan amaçların uygulanması önemlidir. Yani şimdi biraz bu katılım içindeki aydın kişi ilişkisinde, birinci modelde, öğrenci öğretmen ilişkisi dedik. Öğrenci öğretmen ilişkisi, sorunlu bir ilişki Türkiye’de. Nedendir? Öğrenci öğretmen ilişkisinde hiyerarşi vardır, itaat vardır.

Yani aydını biz öğretmen olarak düşündüğümüzde de, aydın hep birilerine öğretmekle yükümlüdür. Eğer biyolojik modeli kullanırsak, herkes hem öğretmendir, hem öğrencidir. Yani öğrenci öğretmen ilişkisi yoktur o anlamda. İkili bir ayırım yoktur ya da yazar okuyucu ilişkisi yoktur. İlkinde teorik ve soyut bilgiye ağırlık verilir. İkincide teorik ve soyut bilginin yanında tecrübe de çok önemlidir.

Diğer bir unsur, bu tecrübenin altını çizmek istiyorum. İşte burada ziraat mühendisleri çıkıp köylere geliyorlar, bir tarafımla da köylü kimliğimi kullanmak istiyorum. İki yılda bir ziraat teknisyenine eğitim veriyorsunuz. Köyde insanlar 20 ya da 25 yıldır işte arazinin sulanması, arazinin eğilimi ya da gübrenin kullanılması, hangi toprağın ne şekilde gübre aldığını, bunu kişisel tecrübeleriyle kazanıyorlar. İki yılda bir ziraat teknisyeni, mezun olduğunda köye geldiğinde Tarım Bakanlığına; bir, bitki konusunda uzmanlaşmış kişi değildir; ikincisi, bilgi alanı sınırlıdır. Yani işte üç, dört tane ders almıştır. Sözü gelişi, benim ilgi alanlarımdan bir tanesi çeltik. Çeltikle ilgili hiçbir şey görmemiştir. Ama öyle bir eğitim verilmiş ki ziraat mühendisi ya da ziraat teknisyenine, siz köylüden daha iyi bilirsiniz. Yani tecrübenin altı çok fazla çizilmemiş. Köylüye yaklaştığımızda da, köylü ziraat mühendisi ve teknisyenine çünkü çocuk der, bunun pek bir şey bilmediği ileri sürülür. Yani ikisinin arasında bir türlü diyalogu kuramayız. Yani her iki taraf da, çok bildiğini düşünür. Fakat bir türlü de, kendi aralarında o ortak anlaşımı sağlayamaz. Bu anlamda demek istediğim, iki kesim arasında mühendis ve teknisyen ile köylü arasında tecrübeyle soyut bilgiyi harekete geçirebilecek o diyalogun kurulması gerekiyor. Öğretmen öğrenci ilişkisinden çok herkesin öğretmen ve öğrenci olduğu ve sürekli olarak rollerin değiştiği bir ilişki türüne geçmesi gerekiyor. Çünkü o ziraat mühendisi de, o ziraatla uğraşan insan da, herkes biliyor ki, zaman içinde sürekli değişen hava koşulları ya da doğal şartlara bağlı olarak her yıl, her dönemde yeni bir şeyler öğreniyor.

Sözlerimi burada bitirmek istiyorum, teşekkür ederim.